

Stanovisko a připomínky Platformy proti hlubinnému úložišti

k Návrhu věcného záměru zákona o zapojení dotčených obcí a jejich občanů do řízení směřujících k výběru lokality pro ukládání radioaktivního odpadu v podzemních prostorech a k povolení provozování úložiště radioaktivních odpadů z 19. 6. 2019

Platforma proti hlubinnému úložišti vyslovuje zklamání nad podobou předloženého návrhu zákona. Návrh nenaplní požadavek atomového zákona na stanovení takových postupů při vyhledávání a povolování úložiště, které zajistí respektování zájmů dotčených obcí a nenaplní ani požadavek Směrnice Euratom na účinnou účast veřejnosti v procesu rozhodování o nakládání s radioaktivním odpadem. Nesplněny jsou sliby, které starostové a občané obcí dostali v uplynulých letech, kdy byl zákon připravován, odkládán, připravován a zase odkládán.

Návrh vychází z chybného přesvědčení státních úředníků, že pokud jsou obce účastníky správního řízení, je respektování zájmů těchto obcí dostatečně zajištěno. To ale vyvrací nejen bohatá praxe, ale také dříve provedené právní analýzy i několik let starý názor Ministerstva průmyslu a obchodu. Pokud navíc nyní předkladatelé návrhu uvažují, že v zákoně stanoví, že vyhledávání, příprava a stavba úložiště mají být ve veřejném zájmu, pak zájmy obcí budou již zcela na vedlejší koleji a nikoliv respektovány.

Do té doby, než budou platit takové zákony, které zajistí rovnoprávnější postavení dotčených samospráv vůči státní správě, zákony, které umožní obcím i veřejnosti účinně hájit své oprávněné zájmy při rozhodování o nakládání s radioaktivním odpadem, by práce na vyhledávání úložiště měly být zastaveny. Stavba a provoz zařízení, kde spočinou vysoce radioaktivní odpady, výrazně a prakticky natrvalo zasáhnou do života obyvatel žijících ve vybraném regionu. Vzhledem k výjimečnosti takového projektu je nezbytné, aby obyvatelé dotčené lokality byli s jeho realizací srozuměni a vyslovili s ní souhlas. Je to princip běžně používaný v mnoha demokraticky vyspělých státech.

Východiska

Dnešní legislativou účinná účast vůbec zajištěna není. To konstatovalo i Ministerstvo průmyslu a obchodu, když v roce 2016 předkládalo vládě první návrh věcného záměru zákona o zapojení obcí do výběru lokality hlubinného úložiště vysokoaktivních radioaktivních odpadů: „Lze shrnout, že právní předpisy nijak nezohledňují výjimečnost stavby hlubinného úložiště a neobsahují v tomto směru ohledně postavení obcí žádná zvláštní oprávnění.“ Ba co hůř. Z řízení vedených podle atomového zákona (263/2016 Sb.) a z řízení vedených podle horního zákona (č. 44/1988 Sb.) o stanovení chráněného území pro zvláštní zásahy do zemské kůry je zcela vyloučena účast obcí i veřejnosti. Z řízení vedených podle zákona o geologických pracích (č. 62/1988 Sb.) o stanovení průzkumného území pro geologický průzkum je zcela vyloučena účast veřejnosti.

Platforma proti hlubinnému úložišti se již při svém vzniku rozhodla prosazovat přijetí zákonů, které zajistí, aby obce i veřejnost mohly účinně hájit své oprávněné zájmy při rozhodování o nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem.

Tím by zároveň mělo dojít k naplnění:

- **Směrnice Rady 2011/70/Euratom**, kterou se stanoví rámec Společenství pro odpovědné a bezpečné nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem a která ve svém článku 10 Transparentnost, odstavci 2 požaduje: *„Členské státy zajistí, aby veřejnost měla v souladu s vnitrostátními právními předpisy a mezinárodními závazky potřebnou příležitost účinně se účastnit procesu rozhodování týkajícího se nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem.“*
- **Nového atomového zákona č. 263/2016 Sb.**, který v paragrafu 108 odstavec (4) předpokládá: *„Postup při stanovení průzkumného území pro ukládání radioaktivního odpadu v podzemních prostorech, postup při stanovení chráněného území pro ukládání radioaktivního odpadu v podzemních prostorech, postup při povolování provozování úložiště radioaktivního odpadu a postup, jak zajistit respektování zájmů obcí, kterým náleží příspěvek z jaderného účtu dle § 117 odst. 1, a jejich občanů v těchto procesech, stanoví zvláštní zákon.“*

Připomínky k předloženému návrhu věcného záměru zákona z 19. 6. 2019

- a) **Návrh vychází z přesvědčení, že pokud jsou obce účastníky správního řízení, je „požadavek respektování zájmů těchto obcí dle současné právní úpravy již dostatečně zajištěn“.**

Komentář Platformy: To v žádném případě není. Pokud správní orgány procesně nic zásadního nepokazí, pak jsou případná nesouhlasná stanoviska a připomínky obcí a veřejnosti poměrně jednoduše správním orgánem, kterým je navíc ministerstvo stranící zájmům státu, překonána (zamítnuta). Obcím pak zbývá jen zdoluhavá a nepříjemná cesta správních žalob. Bude-li však navíc do zákona vetknut i princip, že vyhledávání, příprava a stavba úložiště jsou ve veřejném zájmu, pak při poměrování veřejných zájmů státu a obcí v řízeních o stanovení průzkumného území nebo chráněného území, je stát vítězem již předem.

Respektovaným partnerem se obce a veřejnost stanou až v okamžiku, kdy jejich případně nesouhlasné argumenty nebude stát schopen tak snadno překonat a bude se muset o jejich přízeň skutečně ucházet a chovat se k nim jako skutečným partnerům. Tedy, že stanovisko obce bude mít váhu veta (nesouhlasu, který nelze nijak překonat), nebo tzv. suspenzivního veta (nesouhlasu, který lze překonat jen velmi obtížně). Na principu suspenzivního veta byla postavena i předchozí verze návrhu zákona. Nesouhlas obce mohl být překonán pouze na základě podnětu vlády podaném Senátu, který musel věc projednat ve veřejném slyšení po vyslechnutí dotčených obcí.

- b) **Podle návrhu se obce mají nově stát účastníky řízení o stanovení chráněného území pro ukládání radioaktivního odpadu v podzemních prostorech, které bude vedeno podle horního zákona.**

Komentář Platformy: Tento návrh můžeme jen podpořit, protože v tomto řízení, jehož výsledkem je citelný zásah do práv obcí, který může vést i k omezení možností rozvoje dané oblasti, dnes nemají obce možnost hájit své zájmy ani pomocí soudní ochrany. Avšak jen pozice účastníka řízení, jakkoliv jde o pokrok, nestačí. Viz komentář k bodu a).

Veřejnost nemá být nadále účastníkem řízení a nebude tedy mít ani možnost soudní ochrany. Není podrobněji popsán mechanismus, jak by mělo dojít k účinné účasti veřejnosti. Že argumenty, které na ústním jednání ze strany občanů zazní, budou zaznamenány v protokolu z ústního jednání, má naprosto nicotný dopad na výsledek řízení a tedy nebude zajištěno respektování zájmů občanů dotčených obcí požadované atomovým zákonem.

- c) **Ministerstvu životního prostředí má být v novém zákoně uloženo, aby v průběhu řízení o stanovení průzkumného území pro vyhledávání úložiště podle zákona o geologických pracích nařídilo ústní jednání, a tím má dojít k zapojení občanů dotčených obcí. Obce v tomto řízení účastníky jsou.**

Komentář Platformy: Veřejnost nemá být nadále účastníkem řízení a nebude tedy mít ani možnost soudní ochrany. Není podrobněji popsán mechanismus, jak by mělo dojít k účinné účasti veřejnosti. Že argumenty, které na ústním jednání ze strany občanů zazní, budou zaznamenány v protokolu z ústního jednání, má naprosto nicotný dopad na výsledek řízení a tedy nebude zajištěno respektování zájmů občanů dotčených obcí požadované atomovým zákonem.

- d) **Zákon by měl stanovit novou povinnost SÚRAO vyžádat si od obcí, na jejichž katastru má být povolen provoz úložiště jejich vyjádření k tomuto záměru. Vyjádření, na které mají mít obce 30 dnů, nemá být pro SÚRAO závazné a má být přílohou žádosti, kterou podává SÚRAO na SÚJB. Obce se nemají stát účastníky řízení.**

Komentář Platformy: Vyjádření obcí nemá být závazné ani pro SÚRAO, tím méně pak pro SÚJB, který bude o povolení provozu úložiště rozhodovat především na základě hodnocení otázek jaderné bezpečnosti. Není proto jasné, jak by měl tento navržený institut zajistit respektování zájmů obcí. Nicméně je vhodné si uvědomit, že podle dnes předloženého harmonogramu k tomuto naplnění zákona může dojít až po roce 2060 a že s vysokou pravděpodobností bude legislativa týkající se jaderné problematiky jistě ještě několikrát novelizována.

- e) **Podle návrhu by obce, k jejichž katastrálním územím byla v letech 2017-2020 podána žádost o stanovení průzkumného území pro zvláštní zásahy do zemské kůry (aniž toto bylo stanoveno), měly mít právo požádat o jednorázový příspěvek 1 milion korun z jaderného účtu.**

Komentář Platformy: Není to pro nás důležitá část návrh zákona. Celkem 18 dotčených měst a obcí se rozhodlo žalovat rozhodnutí MŽP o stanovení průzkumných území poté, co nebyly respektovány jejich argumenty. Minimálně pro ně nebude tato kompenzace motivující. Navíc v případě navržené částky jde spíše jen o symbolický příspěvek za tolerování neochoty státu dodržovat stávající geologický zákon, smíření se s neexistencí odpovědnosti za provádění a výsledky probíhajících geologických prací, které mají být zahrnuty do celkového posouzení vhodnosti zkoumaných lokalit pro možnost vybudování hlubinného úložiště.

Reálné kompenzace pro jednotlivé fáze výběru lokality pro úložiště a jeho povolení (průzkumy, vrty, chráněné území pro zvláštní zásah do zemské kůry, povolení umístění a provoz) a mechanismus jejich vyplácení, by ale měly být součástí tohoto speciálního zákona.

- f) **Problém chybějících zákonem definovaných procesních pravidel při zužování a výběru lokalit pro úložiště má být řešen tím, že návrh na výběr lokalit má být s definovanými podklady předložen MPO. To může návrh SÚRAO změnit a předložit jej k rozhodnutí vládě, která rozhodne.**

Komentář Platformy: Zákon měl předejít situaci minulých let, kdy SÚRAO měnilo podmínky zužování počtu lokality tak, jak se to zrovna hodilo. Proto řešení by mělo být více podrobnější, než nastiňuje návrh věcného záměru. Zákon musí stanovit podmínky zužování počtu lokalit, včetně návazností na horní právo (etapy geologických prací apod.). A na to mají být navázány i kompenzace. Jedině tak dotčené obce a obecně dotčená veřejnost, ale i jednotlivé úřady budou mít procesně jasno a nemělo by docházet k účelovým změnám. Legitimním zájmem obcí je, aby byl garantován předvídatelný zákonný postup státních úřadů při výběru úložiště a při provádění geologických prací.

Dosavadní způsob přípravy tohoto návrhu věcného záměru zákona vynechal dotčené obce i veřejnost, což se projevilo na jeho dnešní nevyhovující podobě. Doporučujeme proto do další fáze přípravy zástupce obcí a to včetně zástupců Platformy proti hlubinnému úložišti zapojit.

Za Radu Platformy proti hlubinnému úložišti

Petr Klásek, starosta obce Chanovice
tel.: 606 745 795, e-mail: obec.chanovice@email.cz

Jiří Popelka, starosta města Jistebnice
tel.: 739 339 028, e-mail: starosta@jistebnice.cz

Petr Nohava, starosta obce Pluhův Žďár
tel.: 725 972 632, e-mail: starosta@pluhuvzdar.cz

Martin Schenk, předseda spolku Nechceme úložiště Kraví hora, v. r.
tel.: 777 646 646, e-mail: martin.schenk@habri.eu